

Nerovnoměrný rozvoj a politika rozvoje

Slater, D. (2002) Trajectories of Development Theory: Capitalism, Socialism, and Beyond. In Johnston, R. J., Taylor, P. J., Watts, M. J. (eds.) Geographies of Global Change. Remapping the World. 2nd. ed. Blackwell, Oxford, str. 88-99.

stručný obsah článku:

Článek se zabývá dvěma různými pohledy na rozvojové teorie a to z pohledu kapitalistického a socialistického (marxistického). V úvodní části článku autor polemizuje o konci dějin a uvažuje o současné společnosti, která je stále více ovlivněna globalizací. K nejvyššímu nárůstu rychlosti globalizace došlo po rozpadu východního socialistického bloku. Spolu s nárůstem globalizace došlo zároveň i ke zvětšení počtu různých ohnisek sociálního napětí a konfliktů. Autor se nejvíce zabývá USA, má historický, ekonomický a politický význam a je silnou velmocí 20 století. Hodně příkladů je uváděno na vztahu USA a Latinské Ameriky.

Kapitalismus dělí svět na západ a zbytek světa. Západ představuje civilizovanou, vyspělou společnost a považuje se za nadřazený oproti ostatním společnostem a má sklony k hegemonii. Ostatní svět je označován jako barbarský, této části světa mělo být pomoci a to tak, že toto území bude ovládnuto západními zeměmi a zavedou se v nich západní instituce jako školství nebo právo (př. USA „dozírají“ ve Střední a Jižní Ameriku).

Na počátku vývoje byla modernizační teorie, která představovala ekonomický růst, sociální instituce a politickou změnu. V polovině 60. let však nastaly změny, především byla oslabována americká nadvláda. V této době se začal prosazovat neoliberalismus (tržní hospodářství). Obě teorie mají své klady i zápory, spojuje je víra v univerzální pravdu západu a výhody, které přináší rozvojovému světu spolupráce se západem.

Pro socialismus jsou typické mody produkce, nerovná směna a třídní boj. Ústupu socialismu napomohl rozpad východního bloku a víra v zásadní roli ekonomie, která vysvětlovala veškeré dění ve společnosti. Třídní společnost byla uspořádána na základě výroby. Dalším problémem socialismu bylo jeho spojení s autoritativní formou vlády a s tím související omezení svobody.

V dnešní době se zdají být čisté formy kapitalismu i socialismu přežití. Dále se autor věnuje novým tématům, která jsou rozvíjena např. gender, životní prostředí, trvale udržitelný rozvoj, vztah Severu a Jihu.

komentář:

Tento článek se mi zdál ze všech článků nejtěžší, místy byl poněkud méně srozumitelný. Autor se spíše více ztotožňuje se západním modelem, poukazuje na sílu vyspělých států, zejména pak USA.

Oba dva přístupy, které jsou v článku zmiňovány se snaží být tím lepším, probíhá mezi nimi „soutěž o vítězství“. Ale ani jeden model nelze využít celosvětově a považovat ho za ten správnější. To, že se snažíme západní model přenášet do méně rozvinutějších částí světa, sebou nese i některé špatné následky. Tyto země západní model chápou jako vnučování a vybudovávají si odpor proti západu a to i proti tomu, co by pro ně mohlo být dobré.

Zajímavá byla část, která se věnovala analýze současné Kuby, kde byly popsány jak záporné (odmítání jiných proudů politického myšlení), tak i kladné stránky hospodářského systému (zlepšení zdravotnictví, gramotnosti a zmenšení sociálních rozdílů).

otázky:

Je možné, aby malé země třetího světa dokázaly vytvářet vlastní teorie rozvoje nebo jsou pouze odkázány na import rozvojových teorií z vyspělých zemí?

Má se stát „západní“ model jediným celosvětově rozšířeným?

Mohl by dnes bohatý sever fungovat (prosperovat) bez využívání zemí třetího světa?

Bunyard, P. (1997) *Tehri: a catastrophic dam in the Himalayas*. In Rahnama, M., Bawtree, V. (eds.) *The post-development reader*. Zed Books, London & New Jersey, str. 256-262.

stručný obsah článku:

Článek popisuje problematiku výstavby přehrady Tehri v Indii v Himalájích. Přehrada má být postavena na řece Bhagirathi, která se vlévá do řeky Gangy. Přehrada by se měla stát jednou z největších v Asii. Její výstavba by znamenala přestěhování přibližně 85 tisíc lidí z 23 obcí. Autor se v článku zamýšlí nad tím jaký význam přehrada skutečně přinese pro danou oblast a místní obyvatelstvo. Zmiňuje i negativní dopady, které sebou může stavba přehrady přinést a řeší otázku, kdo bude mít ze stavby přehrady opravdový přínos.

Mezi hlavní argumenty podporující výstavbu přehrady se řadí výroba elektrické energie, ochrana před možnými záplavami nebo to, že přehrada bude sloužit jako zásobárna vody pro okolí a to jak pro zavlažování, tak i jako pitná voda. Vystěhování tamního obyvatelstva a související zásah do krajiny je vnímán jako nutné opatření. Autor se spíše přiklání na stranu místního obyvatelstva, kteří se stavbou přehrady nesouhlasí. V článku zmiňuje i to, že v minulosti zde už došlo k odlesnění krajiny s kterým souvisí větší rozkolísanost průtoků. Muži si museli hledat práci ve městech a zemědělská práce zbyla na ženy. Určité řešení by představovala opětovné zalesnění odlesněné krajiny, které by přispělo k přirozenému oběhu vody v krajině.

Poslední část článku se věnuje situaci výstavby přehrady po šesti letech od vydání článku. Zvýšený zájem veřejnosti o tuto stavbu a její dočasné pozastavení vyvolaly protesty domorodého obyvatelstva a hladovky Bahuguna. Avšak výstavba přehrady bude zřejmě i přes tyto protesty odpůrců postavena, protože je to v zájmu mocných.

komentář:

Autor článku se staví proti výstavbě přehrady, je tedy na straně odpůrců, tedy místních obyvatel. Podle chce autor poukázat na to, že ačkoli velká skupina obyvatel bojuje proti výstavbě přehrady, jejich protesty jsou marné. Skupina mocných a vlivných politiků či úředníků si nakonec stejně prosadí své zájmy na úkor zájmů tamních obyvatel. Potřeba pitné vody pro asi 200 km vzdálené Dillí je jistě důležitým argumentem, ale pro toto zajištění pitné vody by se měly hledat jiné cesty, které by nebyly na úkor jiných obyvatel a nepředstavovaly by takové porušení krajiny. Z tohoto plyne otázka, jestli je výstavba přehrady opravdu nevyhnutelným řešením.

otázky:

Do jaké míry je možné ovlivnit politické rozhodnutí (např. v Indii) pomocí různých protestů jedinců a nezávislých organizací?

Mají vůbec takové protesty význam?

Nešlo učinit nějaký kompromis a vybudovat přehradu, která by byla menší a neměla by tedy takové dopady na okolní krajinu?

Chapman, G. P.(2002) The Green Revolution. In Desai, V., Potter, B. (eds.) The Companion o Development Studies. London: Arnold, s. 155-159.

stručný obsah článku:

V úvodu článku se autor nejprve věnuje malthusiánské teorii. Malthusiánská teorie byla pokořena během studené války, kdy byly vytvořeny dva modely. Vyspělé západní země se spoléhaly na modernizaci, východní socialistický model prosazoval kolektivizaci zemědělství (jako příklad lze uvést Čínu). Jiné státy věřily, že situace bude vyřešena rozdělením půdy mezi chudé lidi.

Dr. Borlaug se zabýval šlechtěním odrůd při kterém používal hybridizaci, výsledné odrůdy plodin měly lepší vlastnosti, mezi nimiž je samozřejmě nejdůležitější zvýšení výnosu a odolnost. Díky větším výnosům byl stále větší zájem o nové druhy, což vedlo k dalším výzkumům. Dále se doporučovalo, aby nové výnosnější plodiny byly pěstovány v místech, kde mají nejlepší podmínky a nejméně škůdců.

V letech 1960 až 1990 se zelená revoluce postupně aplikovala i v ostatních rozvojových zemích. Všude docházelo k rapidním nárůstům výnosů a produkce. V Indii se zelená revoluce prosadila až po hladomorech, které byly v letech 1965 a 1966. Dnes se nové výzkumy realizují pod Světovou bankou a FAO.

Zelená revoluce však měla i sociální a environmentální dopady. Tím, že docházelo ke zvyšování produkce se začaly snižovat ceny obilí, na tom prodělávali především malí farmáři, kteří mnohdy neměli finanční prostředky na to, aby si koupili nové osivo a hnojiva, tím pádem se jejich produkce se nezlepšovala a životní úroveň se začalo zhoršovat. Docházelo k prohlubování rozdílů mezi chudými a bohatými. Dalším problémem je hojné používání hnojiv, která se dostávají do vody a to hlavně ve východní Africe, kde se pěstování rýže kombinuje s rybolovem.

Jak již bylo zmíněno nejvíce se pozornost soustředila na pšenici, rýži a kukuřici, u afrických plodin jako maniok a proso nebyly téměř žádné změny. Stejně tak zelená revoluce se v Africe - hlavně v subsaharské téměř neprojevila.

Závěr článku se věnuje geneticky modifikovaným plodinám. Nejvíce do těchto výzkumů investovaly západní korporace.

komentář:

Článek popisuje vývoj zelené revoluce, zabývá se přínosy i problémy, které s sebou zelená revoluce přinesla. V současné době se do popředí zájmu dostává tzv. druhá zelená revoluce, která se zabývá biotechnologiemi a geneticky modifikovanými potravinami. Právě do geneticky modifikovaných potravin se vkládají velké naděje. Kdyby v budoucnu k zavedení geneticky modifikovaných plodin došlo, nastalo by s velkou pravděpodobností další prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými, protože pro chudé malé farmáře by zavedení pěstování těchto plodin bylo velice finančně nákladné. Další otázkou ovšem je, jestli tyto nové experimenty nebudou mít negativní dopady na lidské zdraví, životní prostředí a podobně.

otázky:

Mohou geneticky modifikované potraviny vyřešit problém hladu ve světě?

Mohou být geneticky modifikované potraviny nějakým způsobem pro lidské zdraví nebezpečné?

Má západní svět snahu vyřešit problém nedostatku potravin v rozvojových zemích?

Pool-Kavana, H. (2006) *12 Myths About Hunger*. Institute for Food and Development Policy Backgrounder Summer 2006, Vol. 12 No. 2. Dostupné elektronicky z <http://www.foodfirst.org/ode/1480>

otázky:

Jsou nějaké další možnosti řešení celosvětového problému hladu?

Jaké zlepšení může přinést nová zelená revoluce, která je spojena s biotechnologiemi?

Jak zajistit, aby se rozvojové země neorientovaly pouze na pěstování exportních plodin, ale aby pěstovaly i „obyčejné“ potraviny, které by si mohli koupit chudí obyvatelé?